

Upotreba e-knjige tijekom pandemije COVID-19 u Knjižnicama grada Zagreba

Bakić, Dina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:635539>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA
Ak. god. 2020./2021.

Dina Bakić

**Upotreba e-knjige tijekom pandemije COVID-19 u
Knjižnicama grada Zagreba**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Tomislav Ivanjko, docent

Zagreb, prosinac 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Zahvaljujem se svom mentoru doc. dr. sc. Tomislavu Ivanjku koji me podržao i bio mi potpora u izradi ovog rada. Također se zahvaljujem svim svojim kolegicama i njihovim voditeljicama koje su mi svesrdno pomogle u provedbi ankete u Knjižnicama grada Zagreba, posebno voditeljici moje knjižnice Medveščak, gđi Jagodi Ille. Zahvaljujem se matičnoj službi KGZ-a te službi nabave i obrade. Najviše se zahvaljujem svojoj obitelji koja mi je bila podrška i motivacija tijekom cijelog studija.

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Elektronička knjiga u svijetu i u Hrvatskoj.....	3
3. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba	8
3.1. Model nabave e-knjige.....	9
3.2. Integriranje zapisa u online katalogu	10
3.3. Razvoj platforme za posudbu e-knjige u KGZ-u	11
3.4. Korištenje e-knjige kroz ZaKi Book aplikaciju	12
3.5. Pravila posudbe e-knjige	15
4. Statistički podaci korištenja e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba u razdoblju od 31.05.2019.-01.12.2021.	16
5. Istraživanje putem ankete među članovima KGZ-a.....	20
5.1. Cilj istraživanja	20
5.2. Struktura ispitanika	20
5.3. Anketa	22
5.4. Rezultati ankete	22
5.5. Osvrt na rezultate istraživanja	29
6. Zaključak.....	30
7. Literatura.....	32
Popis slika	34
Popis tablica	35
Popis grafikona	36
Prilozi.....	37
Prilog 1 – Statistika posudbe e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba u razdoblju od 31.05.2019. do 01.12.2021. godine.....	37

Prilog 2 – Anketni list s pitanjima	43
Sažetak	44
Summary	45

1. Uvod

Narodne knjižnice kao mjesta susreta svih generacija, mjesta druženja čitalačkih klubova, mjesta radionica i predstava, mjesta dječje zabave i osmijeha zadnje gotovo dvije godine morale su sve te svoje uloge prilagoditi novom načinu rada, novoj organizaciji i komunikaciji s korisnicima te promišljanju o novoj kulturnoj, obrazovnoj, ali i socijalnoj pa čak i psihološkoj potpori svojoj lokalnoj zajednici.

Početak 2020.godine cijeli svijet se suočio s novim nepoznatim virusom i velikim brojem registriranih smrtnih slučajeva te je Svjetska zdravstvena organizacija proglasila pandemiju koronavirusa ili skraćeno COVID-19. Donesene su nove epidemiološke mjere kojih su se svi trebali pridržavati pa tako i knjižničarska struka i njeni korisnici. Takvo novo okruženje i poslovanje dodatno je pogoršao jak potres u blizini Zagreba u ožujku 2020.g. kada je nekoliko knjižnica privremeno trebalo zatvoriti svoje prostore zbog oštećenja. Rad u posebnim uvjetima donio je nove izazove. Veliki dio svojih aktivnosti građani su trebali prebaciti u virtualnu, digitalnu sferu. Mnogi su radili od kuće, učenici i studenti su jedno vrijeme imali nastavu na daljinu, koncerti su se slušali online, izložbe posjećivale online, kontakti su se sveli na minimum zbog straha od zaraze pa je tako porasla i upotreba e-knjige. Iako je mlađa populacija više vezana uz elektroničke uređaje, prvenstveno svoje pametne telefone, sve više korisnika e-usluga ima i među srednjoj i starijoj generaciji.

Razvojem interneta i elektroničkih čitača stvoreni su tehnološki preduvjeti za masovno korištenje e-knjige. Ipak za njeno uvođenje bilo je potrebno savladati niz prepreka poput: standardiziranja formata e-knjige, pitanje neovisnosti u provođenju nabave, pitanja autorskih prava za digitalni oblik knjige, visoke cijene elektroničke knjige i elektroničkih čitača. Rješavanjem ovih prepreka e-knjiga postaje sve češće korištena te danas zauzima veliko mjesto kod čitatelja. Jednostavnost odabira knjige, posudbe, mogućnost čitanja na raznim elektroničkim uređajima te sve ostale pogodnosti koje sa sobom donosi digitalni format vjetar su u leđa kojim e-knjiga nezaustavljivo prodire u tržište knjiga.

U usporedbi s razvijenom nakladničkom industrijom, naročito u SAD-u gdje elektronička knjiga već sada zauzima veliki udio tržišta i bilježi veliki porast u prodaji, u Hrvatskoj se tek nedavno, uvođenjem usluge posudbe e-knjige u narodnim knjižnicama, e-knjiga počela sve više čitati. Cilj ovog rada je istražiti zastupljenost e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba te posebno utjecaj pandemije COVID-19 na razvoj i korištenje e-knjige.

U drugom poglavlju ovog rada dan je povijesni pregled e-knjige s naglaskom na razvoj e-knjige u Hrvatskoj. Od pilot projekta knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića 'Uvođenje besplatnih elektroničkih knjiga uz korištenje elektroničkog čitača Kindlea u usluge Američkog kutka Zagreb', preko otvaranja internetskih knjižara do uvođenja usluge posudbe e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba.

Detaljan opis Projekta e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba dan je u trećem poglavlju. Objasnen je model nabave e-knjiga, integracija zapisa u online katalogu te razvoj ZaKi Book aplikacije za posudbu e-knjiga. Korištenje aplikacije objašnjeno je u koracima popraćenim snimkama zaslona.

Prije rezultata ankete prikupljeni su i obrađeni statistički podaci o korištenju e-knjige prije i za vrijeme pandemije COVID-19 te je napravljena analiza utjecaja pandemije na korištenje e-knjige.

Konačno dani su rezultati ankete koja je provedena u 15 knjižnica KGZ-a na uzorku od 360 ispitanika. Rezultati ankete prikazani su grafički te su izvučeni zaključci s odgovorima kako je pandemija utjecala na korištenje elektroničke knjige u Knjižnicama grada Zagreba.

2. Elektronička knjiga u svijetu i u Hrvatskoj

Elektronička knjiga predstavlja sasvim novu, digitalnu dimenziju zapisa knjižnične građe. Od Gutenbergovog tiskarskog stroja predstavlja najveću revoluciju u knjižničarstvu. Prodor e-knjige na tržište proživljava sličan put kao što su tiskane knjige prolazile u odnosu na ručno prepisivane knjige. Iako su imale cijeli niz prednosti, tiskane knjige nisu odmah potisnule rukom pisane knjige. Mnogi pisari nisu bili naklonjeni tiskanoj knjizi, no njena dostupnost ne samo bogatom staležu nego i siromašnijem puku doveli su do toga da je tiskana knjiga ipak u potpunosti potisnula pisane knjige.

D. Živković e-knjigu definira kao jedno ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja koje su dostupne javnosti na mreži (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (na CD ROM-u, DVD-u i drugim elektroničkim materijalnim medijima). E-knjiga može uz tekst imati sliku i zvuk kao i veze sa srodnim mrežnim stranicama te program za izmjene i dopune. Svaki format e-knjige mora biti označen vlastitim ISBN (Međunarodnim standardnim knjižnim brojem). E-knjige mogu nastati digitalizacijom, ali i izvorno digitalno. Može se čitati neposredno na internetu ili preuzeti na računalo, e-čitač, pametni mobitel ili tablet.

Razvojem suvremene tehnologije, elektroničkih čitača i interneta te uvođenjem sustava upravljanja digitalnim pravima (DRM) stvoreni su preduvjeti da e-knjiga bude dostupna svim čitateljima. Prednosti e-knjige u odnosu na fizičku građu su brojne. Dostupna je u svakom trenutku bez fizičkog posjeta knjižnicama, lakše se pohranjuje te ne zahtijeva fizički prostor. Informacije se mogu pretraživati po tekstu, može se memorirati posljednju stranicu koju se čita, čitati na više uređaja, više čitatelja može koristiti istu knjigu itd. Sam tekst može sadržavati poveznice koje vode na odgovarajuću literaturu i dokumente što uvelike olakšava znanstveno-istraživački rad. Istodobno nakladnicima online izdanja omogućuju lakše pronalaženje čitatelja, dobivaju povratne informacije o navikama čitatelja, imaju manje troškove proizvodnje koji više ne uključuju tiskanje knjiga. Međutim nakladnici vrlo oprezno pristupaju bržem uvođenju e-knjige u sustave knjižnica. U odnosu na tiskane knjige e-knjige se mogu posuđivati iz vlastitog doma što potencijalno može uzrokovati smanjenu posjećenost knjižnicama te manju kupovinu tiskanih izdanja. Zbog toga neki nakladnici teže modelu za e-knjige po uzoru na tiskane knjige. Da bi zaštitili prodaju tiskanih knjiga ponekad nude e-knjige po lošijim uvjetima, ograničavaju posudbu novih izdanja ili ih nude nakon određenog vremenskog roka. Općenito model prodaje e-knjige jedan je od ključnih faktora za daljnje povećanje korištenja e-knjige.

Drugu prepreku predstavlja pravni aspekt koji je puno teže regulirati nego u slučaju tiskanog izdanja. Tako je potrebno regulirati autorska prava, pravo javnog pristupa, jedinstvenu cijenu knjige i stopu porez na e-knjige.

Početak prve e-knjige veže se uz Michaela Harta koji je 1971.g. ručno digitalizirao i podijelio tekst američke Deklaracije o neovisnosti. Ostvarila se njegova ideja da uz pomoć digitalnog medija, knjige i informacije postanu besplatno dostupne širokom krugu korisnika. Uz pomoć volontera to isto učinio je i s Deklaracijom prava, kompletnim Ustavom SAD-a, Biblijom te djelima Williama Shakespearea. Bio je to početak Projekta Gutenberg koji je tako postao simbol digitalizacije i prva digitalna knjižnica u svijetu. Porastom popularnosti interneta, sredinom 1990-tih godina, projekt je dobio snažan odjek i poprimio međunarodne razmjere. Danas nudi više od 58 000 besplatnih elektroničkih knjiga koje se mogu preuzeti ili čitati online.¹ Godine 1998. održan je prvi sajam elektroničkih knjiga u Gaithersburgu u Američkoj saveznoj državi Maryland na kojem su predstavljene serije normi i regulativa koje su pridonijele standardizaciji elektroničkog izdavaštva.

Iste godine 1998. distributer Netlibrary izradio je prvu bazu podataka s elektroničkim knjigama namijenjenih prodaji knjižnicama. Veliki poticaj razvoju elektroničkih knjiga doprinijelo je i objavljivanje djela Stephena Kinga „Riding the bullet“ 2001.g. na internetu u obliku e-knjige. Od 2007. g. dolaskom na tržište uređaja posebno namijenjenih za čitanje elektroničkih knjiga, poput Amazonovog Kindlea koji se rasprodao u pet i pol sati² prvi dan kad je izašao, povećavao se i broj čitatelja e-knjige. Zaslone e-čitača bazirani su na naprednoj e-ink (elektronička tinta) tehnologiji koja ne umara oči te omogućava jasnu čitljivost pod bilo kojim kutom, a baterija može trajati i do mjesec dana ako se ne koristi bežični internet. Uz Kindle popularni su bili i američki Nook, Sony-evi e-čitači te kanadski Kobo. Apple je 2010.g. izbacio na tržište iPad, tablet koji je i danas jako popularan. Te 2010.g. u SAD-u je zabilježen rast prodaje elektroničkih knjiga od čak 252% da bi do 2013.g. pao na svega 5%.³ Na europskom tržištu se tad bilježio porast prodaje e-knjiga iz godine u godinu, a također u Južnoj Americi i Japanu. Kasnijih godina izlaze novi modeli e-čitača, cjenovno jeftiniji, pa je tako zabilježeno da su

¹ Usp. Free ebooks - Project Gutenberg. [citirano: 2.12.2021.] Dostupno na: <http://www.gutenberg.org/>

² Wikipedia. "Amazon Kindle". [citirano: 2.12.2021.] Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Amazon_Kindle

³ IFLA. 2014. „IFLA 2014 eLending Background Paper“, str. 4. [citirano: 26.11.2021.] Dostupno na <http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>

najprodavaniji bili tableti koji imaju sustav Android proizvođača poput Samsunga, Asusa i Google Nexus.

Udruženje nakladnika, trgovaca, proizvođača softvera i e-knjiga (IDPF – International digital publishing forum) razvio je EPUB (electronic publication) format, današnji standard za e-knjige. Ovaj format postao je standardniji od PDF (portable document format) formata, kojeg također većina uređaja za čitanje e-knjiga podržava, jer omogućava umetanje slika, grafikona, video snimki te se tekst prilagođava veličini zaslona. Također je važno provjeriti imaju li EPUB ili PDF formati DRM (digital rights management) zaštitu kako bi uređaj mogao učitati e-knjigu. Većina trgovaca e-knjigama za upravljanje digitalnim pravima koristi softver Adobe Digital Editions.

Krajem 1965.g. tada najveći britanski veletrgovac knjigom W. H. Smith & Son Ltd. objavio je da treba knjižne brojeve za sve knjige koje seli u veće skladište kako bi uspješno koristio nova računala. Uvođenje nove tehnologije u poslovanje prati sve veći broj nakladnika koji nabavljaju računala i označavaju knjige internim brojevima. Taj jedinstveni način označavanja polako se širi prvo na englesko govorno područje (Amerika, Kanada, Australija), a zatim i na cijeli svijet. U suradnji s UNESCO-om, koji je od početka svog djelovanja poticao potrebu za čitanjem (1972.g.organizirao je Međunarodnu godinu knjige – IBY) još je jedna krovna organizacija imala utjecaj na razvoj zakonodavstva u sektoru knjige, a to je IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) koja je 1969.g. uvela sustav Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa (ISBD) kojim se definira vrsta knjižnične građe. Nekoliko godina kasnije uvodi se i pojam neknjižne građe kojoj je prvenstveno svrha da prenosi ideje, obavijesti ili estetske sadržaje, a 1997.g. izrađen je i poseban standard za elektroničku građu ISBD(ER).⁴

Poslovanje u sektoru knjige mnogo je kompliciranije nego se na prvu ruku čini. Oko glavnih objekata: autora, njihovih djela i samih čitatelja vrte se nakladnici, tiskari, distributeri, knjižare, knjižnice i knjižničari te niz propisa, standarda, smjernica i zakona donešenih od strane strukovnih udruga. IFLA je 1973.g. predložila UNESCO-u da cilj uvođenja svjetskog sustava za kontrolu i razmjenu bibliografskih zapisa bude brza dostupnost objavljenih publikacija u svim zemljama. U izradi nacionalne politike prema knjizi sudjeluju državne ustanove kao što su: Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo financija, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Državni zavod za intelektualno vlasništvo, Ured

⁴ ISBD (NBM): Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1993. Str.4.

za zakonodavstvo. „Dobro je nakladništvo osnova nacionalnog razvoja“ ustanovio je UNESCO u čl.4, *Povelje o knjizi*.⁵ Zakonodavstvo tretira nakladništvo kao trgovačku djelatnost. Porezi se javljaju u industrijskom svijetu već početkom 20.st. Danas se u većini zemalja primjenjuje snižena stopa poreza na dodanu vrijednost za tiskanu knjigu, a elektroničke knjige imaju veći porez jer se smatraju uslužnom djelatnošću.

U Hrvatskoj se jedno vrijeme primjenjivala nulta stopa poreza za tiskanu knjigu ⁶, zatim se početkom 2013.g. povećala na 5%, dok je za elektroničku knjigu bila 25%. Od 01.siječnja 2019.g. izjednačena je stopa PDV-a tiskanih i elektroničkih knjiga na 5%.

U počecima, e-knjige iz beletristike uglavnom su se prodavale individualnim kupcima putem online knjižara ili direktno na internetskim stranicama nakladnika dok se znanstvena literatura, referentna građa te ostala publicistika prodavala institucijama putem pretplate ili nekim drugim oblikom licencije.⁷ Prosječan kupac i dalje smatra da bi se e-knjige trebale prodavati po znatno nižoj cijeni od tiskanih. Iako e-knjige nemaju trošak tiskanja, skladištenja i otpremanja ostaju i dalje autorske naknade, knjižarske marže, troškovi osoba uključenih u dizajn naslovnice i oblikovanja teksta, lektoriranje teksta, marketing te troškovi nakladnika (plaće, najam prostora, režije i sl.).⁸ Primjerice, u Hrvatskoj na Planet 9 (online knjižari Hrvatskog Telekomu namijenjenoj svima) e-knjiga *Prijevremeni izbori od J.K. Rowling* 2013.g. koštala je 99 kn, dok je cijena tiskane knjige u knjižarama bila 149 kn. Planet 9 otvoren u studenom 2011.g. kao usluga bila je kombinacija usluge „u oblaku“ i e-knjiga. Omogućavala je čitanje sadržaja na računalima, Android uređajima, na IOS-u te e-čitačima. Nudila je korisnicima mogućnost vlastite biblioteke u računalnom oblaku gdje se mogu spremati knjige kupljene preko nje, ali i knjige kupljene na drugim platformama te osobni PDF dokumenti. Uz takvu uslugu HT je nudio i e-čitač za 398 kn koji podržava i MP3 format za slušanje glazbe. U lipnju 2015.g. ugašen je s obrazloženjem da se razmatraju novi modeli usluge. Uvidom u današnju cijenu⁹ već spomenute knjige, ona iznosi i dalje 149 kn, ali je trenutno predblagdanski snižena na 50 kn za tiskano izdanje, dok je u formatu e-knjige nedostupna, tj. u pripremi (Slika 1).

⁵ Charter of the book, Paris: Unesco, 1972.

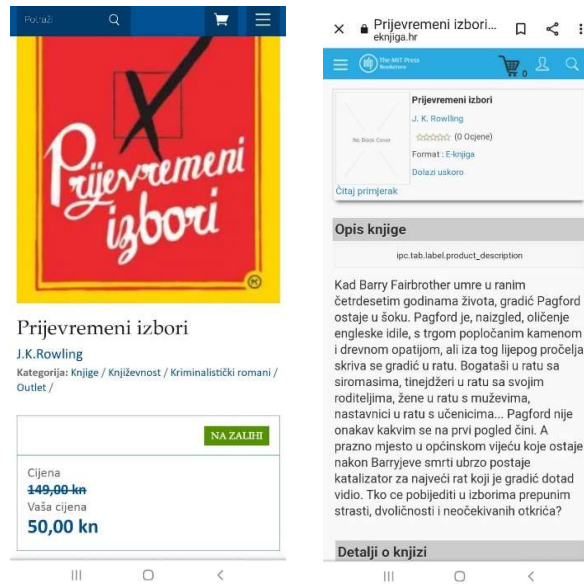
⁶ Živković, Daniela. 2001. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf. 2001. Str 17.

⁷ Armstrong, Chris i Ray Lonsdale. 2011. "Introduction". U (Price, Kate i Havergal, Virginia, ur.): E-books in libraries - a practical guide. London: Facet publishing, xxi-xl.

⁸ Besen, Stanley M. i Sheila Nataraj Kirby. 2012. E-books and libraries – an economic perspective. Prepared for the American Library Association. [citirano: 2.12.2021.] Dostupno na:

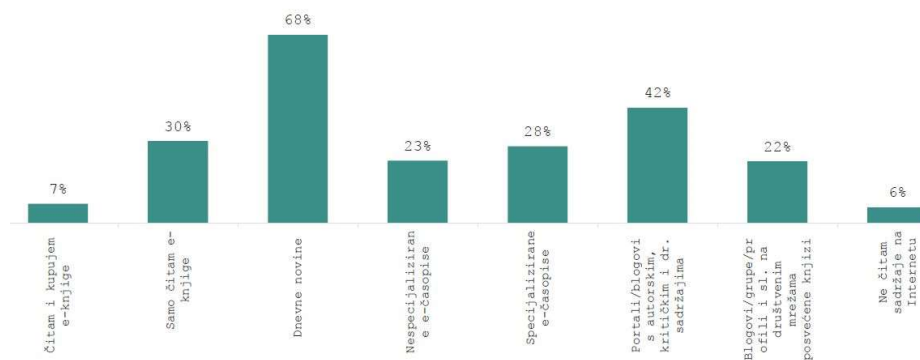
http://www.ala.org/offices/sites/ala.org/offices/files/content/oitp/publications/booksstudies/ebooks_libraries_economic_perspective.pdf

⁹ Mozaik-knjiga, [citirano; 5.12.2021]. <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/prijevremeni-izbori-kopija/>

Slika 1. Cijena tiskane knjige *Prijevremeni izbori* nije se promijenila od 2013. godine

Rezultati istraživanja tržišta knjiga u Republici Hrvatskoj iz 2013.g. pokazalo je da 64% ispitanika ima mogućnost čitati e-knjige tj. da posjeduje uređaj za čitanje e-knjige. Od toga 10% čita e-knjige, ali ih ne kupuje, dok ih 1% i čita i kupuje.¹⁰ Agencija Kvaka napravila je u travnju 2021.g. istraživanje na uzorku od 800 ispitanika i među ostalim iznijela podatke i o e-knjizi. Tako 30% online populacije samo čita e-knjige, dok ih 7% čita i kupuje¹¹ (Slika 2). Usporedbom ovih dvaju istraživanja vidljiv je porast korisnika e-knjiga u Hrvatskoj kao čitatelja, ali i kao kupaca.

Slika 2. Rezultati istraživanja agencije Kvaka o vrsti građe koju online populacija u Hrvatskoj čita na elektroničkim uređajima. Prema [22]

¹⁰ "Rezultati novog istraživanja tržišta knjige u Republici Hrvatskoj", Moderna vremena, 2013. [citirano: 26.11.2021.] Dostupno na: <http://www.mvinfo.hr/najnovije-vijesti.php?ppar=6937>

¹¹ Noć knjige, [citirano; 5.12.2021]. <http://nocknjige.hr/tekstx.php?id=67&k=1>

3. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba

Istraživanje provedeno među članovima Knjižnica grada Zagreba o čitateljskim navikama pokazala su da čitatelji koji čitaju putem e-čitača, pametnih telefona, tableta ili standardnih odnosno prijenosnih računala čitaju više od onih koji čitaju isključivo tiskanu građu. Porast interesa za e-knjigu pridonio je da se pokrene Projekt e-knjige i u Knjižnicama grada Zagreba po uzoru na narodne knjižnice drugih država koje su to već uvele. Projekt e-knjige u skladu je i s Nacionalnom strategijom za poticanje čitanja čiji plan provedbe uključuje dostupnost informacija u svim njenim oblicima te mogućnost posudbe i e-knjiga kao dodatnog oblika građe. Projektom se prate suvremeni trendovi knjižničarstva, ali i ostvaruju temeljni ciljevi hrvatskih narodnih knjižnica propisanih Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti te Standardima za narodne knjižnice. Za osmišljavanje i provođenje projekta osnovana je radna grupa sastavljena od stručnih djelatnika Knjižnica grada Zagreba u suradnji s informatičkom tvrtkom Viva Info d.o.o., s kojom KGZ od 1997. godine surađuje na razvoju knjižničnog mrežnog informacijskog sustava ZaKi. Razvoj usluge posudbe e-knjige, ZaKi Book, tako je implementiran u već postojeći sustav ZaKi.

Projekt je prijavljen i financiran iz natječaja za Predlaganje javnih potreba u kulturi Grada Zagreba za 2018 godinu. Već Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015.-2022. ima jedan od ciljeva *povećanje sredstava za nabavu svih vrsta knjižne građe, nabavu relevantnih baza podataka te razvoj platforme za prihvata i posudbu e-knjige*.¹²

Plan projekta po etapama uključivao je implementaciju platforme za posudbu e-knjige (modul za nakladnički unos meta podataka, knjižničarski sustav za nabavu, obradu i evidenciju posudbe građe i korisničku aplikaciju), izgradnju e-zbirke (selekcija, nabava i stručna obrada građe), doradu mrežnog kataloga, edukaciju korisnika kao i informacijske i marketinške aktivnosti vezane uz promociju nove usluge.¹³

Preteča ovog projekta bio je pilot projekt *Uvođenje dostupnih i besplatnih elektroničkih knjiga uz korištenje elektroničkog čitača Kindle-a u usluge Američkog kutka Knjižnice i čitaonice*

¹² Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015-2022. [citirano: 2.12.2021.]

Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/04%20Strategija.pdf>

¹³ Cej, Višnja; Kenda, Jasmina; Pipp, Marija. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba (interni dokument Knjižnica grada Zagreba)

*Bogdana Ogrizovića*¹⁴ koji je uveden kao usluga za korisnike KGZ-a 2011. godine. Cilj pilot projekta je bio popularizacija e-knjige i edukacija građana za upotrebu novih tehnologija.

Postupak uvođenja e-knjige u narodne knjižnice podrazumijevao je rješavanje brojnih pravnih i stručnih pitanja (digitalno autorsko pravo, neovisnost knjižničara prilikom kreiranja nabavne politike, visoke nabavne cijene e-knjige, pitanje vlasništva nad građom, zaštita građe od neovlaštenog preuzimanja).¹⁵

Dugoročni ciljevi projekta su: popularizacija cjeloživotnog obrazovanja i čitanja, razvoj osnovne i informacijske pismenosti, odgovaranje na informacijske i obrazovne potrebe mladih i poticanje čitanja na njima prihvatljiv način, olakšavanje pristupa informacijama i građi neovisno o trenutnom prostornom boravištu korisnika (pristup na daljinu, mogućnost korištenja napredne tehnologije u svrhu olakšavanja pristupa informacijama osobama s poteškoćama u čitanju i kretanju, pokrivenost čitavog područja Grada Zagreba kvalitetnim čitalačkim materijalima dostupnim na daljinu i svima, poticanje nove izdavačke produkcije e-knjige i mogućnost razvoja izdavaštva u novom smjeru).¹⁶

Usluga posudbe e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba pokrenuta je na Dan Grada Zagreba, 31. svibnja 2019. godine. Medijski je taj događaj bio znatno popraćen, novinarima se uz ravnateljicu KGZ-a obratio i gradonačelnik grada Zagreba te su time istaknuli važnost ovog projekta. Ovim projektom KGZ-a predstavljene su kao mreža knjižnica koja prati tehnološke trendove i zagovara slobodan pristup informacijama u što je moguće različitim oblicima.

3.1. Model nabave e-knjige

Većina kriterija za izbor e-građe podudara se s kriterijima odabira tiskane građe (ugled autora, urednika i nakladnika, relevantnost i dubina razrade teme, kvaliteta prijevoda, opremljenost predgovorima, pogovorima, literaturom i dr.) dok se manji dio kriterija odnosi isključivo na e-građu (uvjeti licenciranja, mogućnosti kupnje po pravednim cijenama, pitanje vlasništva nad građom).

¹⁴ Lončar Marina. Uvođenje dostupnih i besplatnih elektroničkih knjiga uz korištenje elektroničkog čitača Kindlea u usluge Američkog kuta Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 3 (56). Str. 101-126.

¹⁵ No shelf required / Edited by Sue Polanka. Chicago: American Library Association, 2011. Str. 100.

¹⁶ Cej, Višnja; Kenda, Jasmina; Pipp, Marija. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba (interni dokument Knjižnica grada Zagreba)

U dogovoru s nakladnicima e-knjiga, stručni tim KGZ-a odlučio je da će nabava biti putem agregatora (distributera), u ovom slučaju Vive info d.o.o. Dogovoren je model vremenski neograničene pedeset dvije licence (posudbe) pojedinog naslova od kojih će sve licence biti istovremeno u posudbi. Izrađena je i dodatna aplikacija za nakladnike putem koje je omogućen unos osnovnih podataka o pojedinom e-izdanju u EPUB formatu. Prednost suradnje s distributerom je ta što on objedinjuje ponudu svih izdavača e-knjige pod jednim ugovorom i s istim uvjetima poslovanja popunjavajući virtualnu knjižaru novim naslovima. To smanjuje vrijeme koje bi knjižničar trebao uložiti u potragu za novim e-knjigama i komunikaciju sa svakim izdavačem pojedinačno. Zbog ograničenog broja naslova na hrvatskom tržištu e-knjiga KGZ su se odlučile za model nabave koji istovremeno uključuje i tiskano i e-izdanje pojedinog naslova.

3.2. Integriranje zapisa u online katalogu

Prije nego e-knjiga postane dostupna čitateljima potrebno je provesti proces odabira, katalogizacije i klasifikacije. Voditelj kroz aplikaciju zReader pretražuje ogledni primjerak e-knjige, što uključuje impressum i sadržaj. Nakon odabira naslova, slijedi stručna obrada e-knjige tj. katalogizacija i klasifikacija. Kataložni podaci dopunjuju se prema predlošku za bibliografski opis e-knjige u UNIMARC formatu. Zatim kreće sadržajna obrada uz posebnu oznaku za e-knjigu te predmetna obrada. Nakon takve stručne obrade inventarizacija je automatizirana te se aktivira mogućnost korištenja licenci za posudbu. Aktivacijom licence naslov postaje vidljiv u mrežnom katalogu Knjižnica grada Zagreba te je dostupan za posudbu članovima putem aplikacije ZaKi Book.¹⁷

Otpis e-knjiga je također automatiziran, što znači da se s posljednjom posuđenom licencom pojavljuje prijedlog otpisa inventarnog broja. Tada stručno knjižničarsko osoblje odlučuje o tome hoće li se nove licence kupiti ili ne za taj naslov.

Prednost ovakvog sustava inventariziranja je prikupljanje preciznih statističkih podataka od nabave, posudbe, otpisa građe pa do strukture čitatelja i podataka čitanosti pojedinog naslova.

¹⁷ Cej, Višnja; Kenda, Jasmina; Pipp, Marija. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba (interni dokument Knjižnica grada Zagreba)

3.3. Razvoj platforme za posudbu e-knjige u KGZ-u

Na samom početku razvoja platforme razvijena je aplikacija za unos e-knjiga ZPub koji je namijenjen nakladnicima koji sami unose e-knjige u bazu platforme. Evidencija e-knjiga kroz ZPub uključuje unos autora, naslova, nakladnika i godine izdanja te dodavanje same datoteke koja sadrži e-knjigu. Nakon evidencije, unesene e-knjige vidljive su knjižničarima kroz aplikaciju zReader u programu ZaKi, što omogućuje trenutno pregledavanje ogednog primjerka e-knjige. Time je završena prva faza razvoja platforme.

U drugoj fazi razvoja platforme radilo se na razvoju aplikacije ZaKi Book za e-čitače, mobilne uređaje (Android, iPhone), računala (Windows sustav) i tablete (Android, iPad, Windows), odnosno na razvoju aplikacije koja će podržavati Android, iOS i Windows sustav. Istraživanje provedeno 2018. godine pokazalo je da 72% populacije u Hrvatskoj starije od 15 godina posjeduje elektroničke uređaje na kojima mogu čitati e-knjige (računalo, smartphone, tablet ili e-čitač).

Osnovne funkcije u prvoj verziji aplikacije uključivale su: prikaz naslovnice e-knjige, sadržaj knjige, povećanje fonta za stupnja, označavanje zadnje pročitane stranice. Aplikacija podržava EPUB format (eletronic publication), standard za e-knjigu kojeg koriste gotovo svi nakladnici i proizvođači e-knjiga. On je besplatan i otvoren format kojeg podržavaju različite vrste e-čitača, a kompatibilan softver dostupan je za većinu mobilnih telefona, tableta i računala. EPUB format također omogućuje prilagođavanje teksta veličini zaslona, odabir veličine fonta, unos fotografija i ostalih grafičkih rješenja te ima i tražilicu koja omogućuje članovima pretraživanje raspoloživih naslova.

Nakon što je odlučeno da se neće koristiti komercijalni DRM sustavi za zaštitu e-knjiga (Amazon DRM, Adobe ADEPT DRM i Apple Fairplay DRM), u svrhu zaštite autorskih prava, odnosno sprečavanja neovlaštenog umnožavanja i distribucije digitalnog sadržaja, programirana je vlastita DRM zaštita (sustav za upravljanje digitalnim autorskim pravima).¹⁸

Izrada aplikacije završena je odabirom vizualnog izgleda i izrade ikone za sve rezolucije. Aplikacija se može preuzeti na platformama Google Play, App Store i Microsoft Store.

Prvo se razvila aplikacija za čitanje e-knjiga na mobilnim uređajima i tabletima Android sustava, a zatim za iOS i Windows sustave. Statistika korištenja elektroničkih uređaja¹⁹ na

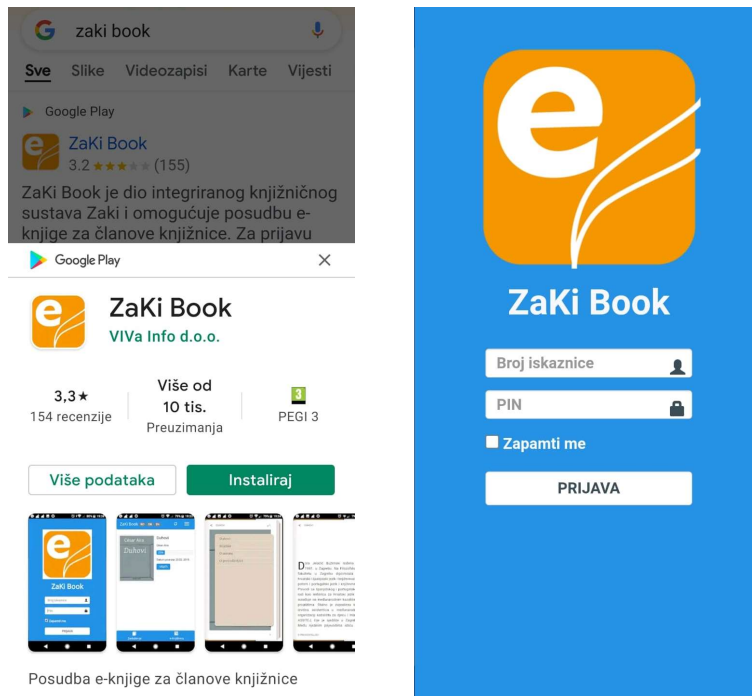
¹⁸ Cej, Višnja; Kenda, Jasmina; Pipp, Marija. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba (interni dokument Knjižnica grada Zagreba)

¹⁹ Cej, Višnja; Kenda, Jasmina; Pipp, Marija. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba (interni dokument Knjižnica grada Zagreba)

kojima se posuđuju e-knjige putem ZaKi Book aplikacije provedena 2020. g. pokazala je ispravnost odluke razvoja aplikacije, posebno za Android uređaje jer je na njih otpadalo 70% ukupnog korištenja dok je na iPad i iPhone 23%, ostalih 7% bilo je za Windows sustav.

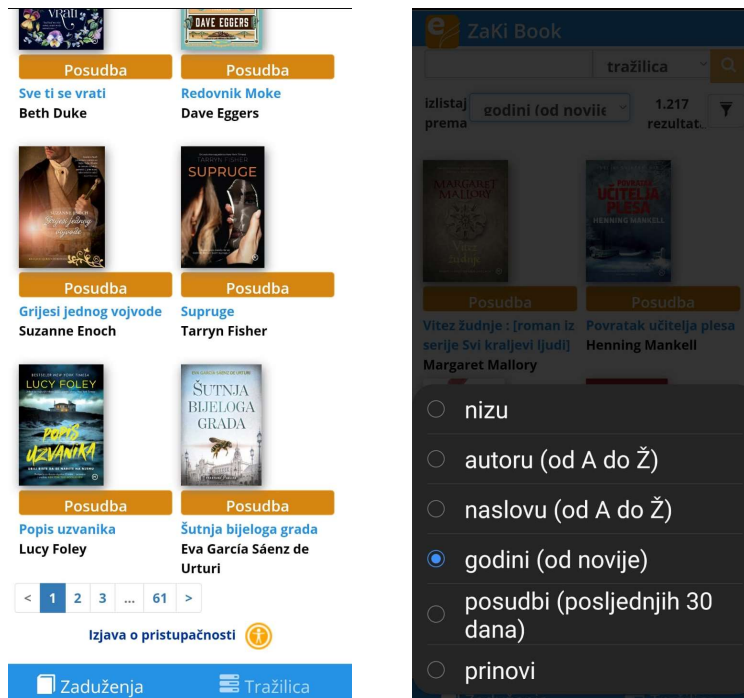
3.4. Korištenje e-knjige kroz ZaKi Book aplikaciju

Nakon instalacije ZaKi Book aplikacije potrebno je unijeti broj članske iskaznice i PIN koji svaki član KGZ-a može zatražiti i osobno preuzeti u svim knjižnicama mreže (Slika 3).

Slika 3. Prikaz ekrana za pristup aplikaciji

Prijavom u aplikaciju članu se otvara ekran koji sadrži ikonu zaduženja i tražilicu (Slika 4). Tražilica omogućuje pregled e-knjiga raspoloživih za posudbu te postoji mogućnost pretraživanja po: nizu, autoru, naslovu, godini, posudbi i prinovi.

Slika 4. Prikaz tražilice

Važno je istaknuti povezanost aplikacije i knjižničnog sustava ZaKi, koja omogućuje da su članovima dostupni svi podaci bibliografskog zapisa kao i anotacije koje unose i pišu knjižničari informatori (Slika 5).

Koliko je ovaj potpis bio to se razvio savetnik broj?

Supruga vlasnika plantaže čaja

Dinah Jefferies

Autor: Jefferies, Dinah
 Ostali autori: Mihaljević-Barlović, Aleksandra [prevoditeljica]
 Nakladnik: Zagreb : Mozaik knjiga, 2017
 Materijalni opis: 1 online jedinica građe
 Nakladnički niz: Mozaikova zabavna biblioteka
 Zahtjevi sustava: ZaKi Book.
 Napomena o izvoru naslova: Stv. nasl. s naslovnice.
 Prijevod djela: The tea planter's wife.
 Vrsta datoteke: Publikacija u formatu EPUB.
 Tiskano izd. sadrži 454 str.

Posudba

Detalji Izlaz

Zaduženja Tražilica

Slika 5. Prikaz bibliografskog zapisa i anotacije

Nakon odabira naslova e-knjige koja se želi posuditi jednostavnim klikom na gumb 'Posudba' član posuđuje e-knjigu, što je odmah vidljivo na ekranu zaduženja (Slika 6).

Posudba e-knjige

Član ima pravo posuditi najviše 2 naslova e-knjige odjednom, odnosno 5 naslova unutar jednog kalendarskog mjeseca, koje može koristiti istovremeno na 4 uređaja.

Posudba

Izlaz

Posudba Posudba

Kraljevstvo : Nasmiješeno sunce Nenad Jaišeniak
 Supruga vlasnika plantaže čaja Dinah Jefferies

SESTRA Louise Jensen
 Tuga anđela Jón Kalman Stefánsson

Posudba Posudba

Sestra Louise Jensen
 Tuga anđela Jón Kalman Stefánsson

Zaduženja Tražilica

Posudba e-knjige

Član ima pravo posuditi najviše 2 naslova e-knjige odjednom, odnosno 5 naslova unutar jednog kalendarskog mjeseca, koje može koristiti istovremeno na 4 uređaja.

Uspješno ste posudili e-knjigu.

Izlaz

Posudba Posudba

Nasmiješeno sunce Nenad Jaišeniak
 plantaže čaja Dinah Jefferies

SESTRA Louise Jensen
 Tuga anđela Jón Kalman Stefánsson

Posudba Posudba

Sestra Louise Jensen
 Tuga anđela Jón Kalman Stefánsson

Zaduženja Tražilica

Slika 6. Posudba e-knjige

Osim preko tražilice u aplikaciji, član može posuditi e-knjigu i putem mrežnog kataloga. Pretragom prema autoru ili naslovu u mrežnom katalogu prikazani su svi dostupni formati za određeni upit (tiskana knjiga, e-knjiga, zvučna knjiga) te član odabire format koji želi posuditi (Slika 7).

Slika 7. Prikaz naslova na mrežnom katalogu Knjižnica grada Zagreba

3.5. Pravila posudbe e-knjige

Posudba e-knjige kao nova usluga nalazi se i u Pravilima Knjižnica grada Zagreba.²⁰ Član može odjednom posuditi dva naslova, a najviše pet unutar jednog kalendarskog mjeseca. Rok posudbe za e-knjigu je 21 dan, bez mogućnosti produženja i rezervacije. E-knjigu mogu posuditi samo članovi stariji od 15 godina. Ponuđeno je preko 1000 naslova na hrvatskom jeziku koji se istovremeno mogu čitati na 4 uređaja (računalo, mobilni uređaj, tablet i e-čitač). Član može čitati i kada je aplikacija izvan dosega mobilne mreže (kada je offline). Posuđeni naslovi e-knjige mogu se razdužiti i prije isteka zaduženja, a po isteku roka oni više nisu dostupni za čitanje.

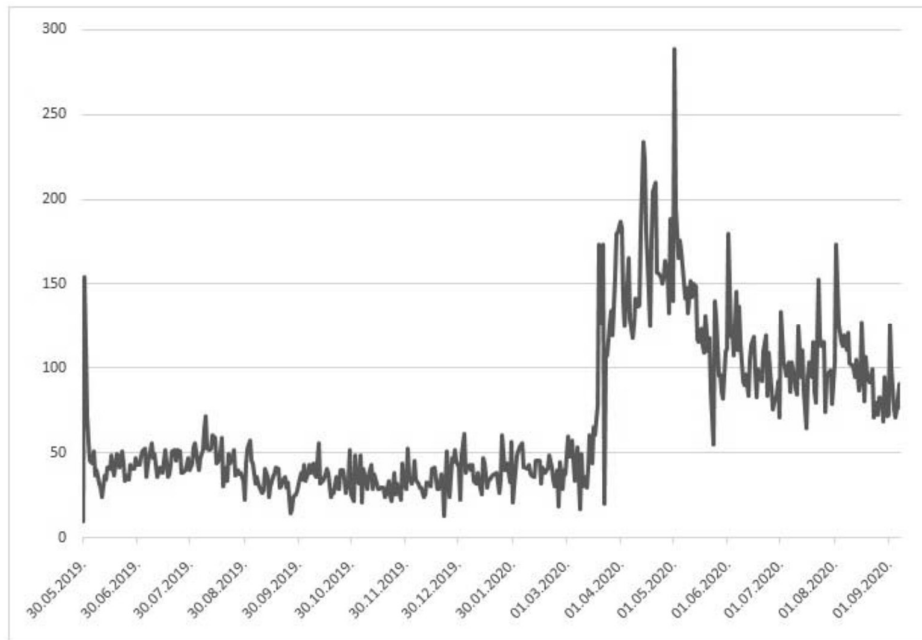
²⁰ Knjižnice grada Zagreba, [citirano; 2.12.2021]. <http://www.kgz.hr/hr/informacije/upisi-i-posudba-196/pravila-knjižnica-grada-zagreba-31186/31186>

4. Statistički podaci korištenja e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba u razdoblju od 31.05.2019.-01.12.2021.

Uvođenje usluge posudbe e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba dogodilo se neposredno prije novih prilagođenih uvjeta rada knjižnica uzrokovanih iznenadnom pandemijom COVID-19 koja se proširila cijelim svijetom. Novonastalu situaciju dodatno je otežao i snažan potres u ožujku 2020. godine kad su neke od knjižnica u mreži KGZ-a bile oštećene te su trebale biti zatvorene do odobrenja stadičara o uporabljivosti prostora. U ovom poglavlju prikazani su statistički podaci korištenja e-knjige kroz cijelo promatrano razdoblje, od uvođenja e-knjige do zaključno s danom 01.12.2021. godine. Za razdoblje od 31.05.2019.-7.9.2020. prikazani su podaci na dnevnoj bazi koji su prikupljeni od tvrtke Viva Info d.o.o. i koji su javno dostupni.²¹ Ovo razdoblje pokriva navedene događaje pandemije i potresa te se jasno vidi njihov utjecaj na posudbu e-knjige. Dodatno, iz sustava KGZ-a izvučeni su statistički podaci za cijelo razdoblje od uvođenja e-knjige do 01.12.2021. Ovi podaci su prikazani kumulativno na godišnjoj bazi i iz njih se mogu iščitati trendovi korištenja e-knjige u vrijeme pandemije koje je još uvijek aktualno.

Slika 8 daje grafički prikaz posudbe e-knjige u razdoblju od 31.05.2019.-07.09.2020. Ako izuzmemo veliki početni interes koji se pojavio u kratkom periodu neposredno nakon uvođenja usluge, na grafu je jasno vidljiv konstantan interes posudbe e-knjige prije pandemije koji se u prosjeku kretao od 25 do 50 knjiga po danu. Neposredno nakon zatvaranja knjižnica, 18.03.2020., dolazi do povećanog interesa za posudbom e-knjige te se u tom periodu posuđuje u prosjeku 150 knjiga po danu da bi se nakon ponovnog otvaranja knjižnica (27.04.2020.) broj posuđenih knjiga kretao oko 100 naslova po danu. Najviše posuđenih knjiga u jednom danu (289) zabilježeno je 01.05.2020.

²¹ Semenski, Vikica; Ille Jagoda; Cej Višnja. Digitalno, virtualno, online – u fokusu // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 64, 1 (2021), str. 137-156. [citirano: 5.12.2021.] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/258373>

Slika 8. Grafički prikaz posudbe e-knjiga od 31. 5. 2019. do 7. 9. 2020. Citirano: [25]

Uvođenje e-knjige pokazao se kao pun pogodak te je ta usluga uvelike pomogla da se čitateljima olakša pristup građi u tim teškim vremenima.

Statistički podaci korištenja e-knjige za 2019., 2020. i prvih 11 mjeseci 2021. godine dani su u Prilogu 1. Podaci su dobiveni od službe obrade Knjižnica grada Zagreba. Obzirom da za 2019. i 2021. ne postoje podaci za cijelu godinu, ukupne vrijednosti podijeljene su sa stvarnim brojem dana u godini kako bi se rezultati mogli međusobno uspoređivati.

U Tablici 1 prikazani su podaci za ukupan broj posuđenih e-knjiga po godini te prosječan broj posudbi po danu po godini. Jasno je vidljiv porast prosječnog broja posudbi e-knjiga po danu po godinama. U 2019. g. ukupno je posuđeno 9204 e-knjiga odnosno prosječno 43 e-knjige po danu, u 2020.g. ukupno 32151 odnosno po danu 88 dok je u 2021.g. posuđeno ukupno 31348 e-knjiga odnosno 94 po danu (nedostaje još posudba u 12.mjesecu). U 2020. godini je uključeno i predpandemijsko razdoblje od 01.01.2020.-11.03.2020.

Tablica 1. Broj posudbi e-knjige 2019.-2021.

Godina	Broj dana	Broj posudbi e-knjiga			ukupno po danu
		beletristika	struka	ukupno	
2019	215	8138	1066	9204	43
2020	365	28112	4039	32151	88
2021	335	28071	3277	31348	94

Jednako kao i u prethodnom grafu vidljivo je da su pojava pandemije i zatvaranje knjižnica pozitivno utjecali na posudbu e-knjiga. Ono što je važno za primijetiti je da se taj povećani interes čitatelja nastavio i kroz 2021. godinu. Zanimljivi će biti podaci u narednim godinama, posebno nakon prestanka pandemije, no već i na ovom dvoipolgodišnjem razdoblju može se zaključiti da povećanje korištenja e-knjige nije samo kratkotrajni odgovor na ograničenje dostupnosti fizičke građe nego se pretvara u trend korištenja novih tehnologija, posuđivanja knjige iz vlastitog doma bez odlaska u knjižnicu, čitanja na novim uređajima i korištenja različite knjižnične građe.

Pored broja posudbi e-knjiga statistički podaci iz Priloga 1 obuhvaćaju i broj posjeta te broj evidentiranih članova. U tablici 2 dana je podjela broja posjeta i broja evidentiranih članova na mlade od 15-18 godina te na odrasle.

Tablica 2. Broj posjeta po dobi čitatelja

Godina	Broj dana	Statistika članova - broj posjeta			ukupno po danu	Broj evidentiranih članova			ukupno po danu
		15-18	odrasli	ukupno		15-18	odrasli	ukupno	
2019	215	205	7379	7584	37	89	2107	2196	10
2020	365	594	27063	27657	47	200	4665	4865	13
2021	335	494	26299	26793	54	164	3937	4101	12

U Tablici 3 dana je raspodjela po zanimanju. Može se primijetiti da je korištenje e-knjige relativno očekivano raspoređeno po zanimanjima, tako učenici koriste nešto manje dok zaposlenici, koji su i najbrojnija skupina u društvu, najviše koriste e-knjige.

Zanimljivo je da su umirovljenici dosta aktivni u korištenju e-knjige, štoviše u 2021. godini se nastavlja njihov porast korištenja e-knjige u odnosu na 2020. godinu. Pored umirovljenika i zaposleni su više posjećivali mrežne stranice e-knjige u 2021. godini nego u 2020. godini dok je kod ostalih skupina to u blagom padu. Ipak u svim skupinama se osjeti nastavak povećanog interesa za korištenje e-knjige u odnosu na predpandemijsko razdoblje.

Tablica 3. Broj posjeta po zanimanju

Godina	Broj dana	Statistika članova- broj posjeta po zanimanju									
		učenik	po danu	student	po danu	umirovljenik	po danu	ostalo	po danu	zaposlen	po danu
2019	215	363	1,69	972	4,52	446	2,07	1025	4,77	4778	22,22
2020	365	1026	2,81	3430	9,40	2250	6,16	3685	10,10	17266	47,30
2021	335	835	2,49	2955	8,82	2630	7,85	3206	9,57	17167	51,24

5. Istraživanje putem ankete među članovima KGZ-a

Istraživanje za izradu ovog diplomskog rada provedeno je od 20. listopada do 20. studenog 2021. godine u 15 knjižnica koje su dio mreže Knjižnica grada Zagreba. Najviše ispitanika, njih 58, bilo je u knjižnici Medveščak u kojoj radim, uključujući odrasli i dječji odjel. Ostale knjižnice u kojima su mi kolegice pomogle provesti anketu su: Gradska knjižnica (28), Marin Držić Savica (32), I. G. Kovačić (20), Tin Ujević (18), Staglišće (30), Bogdan Ogrizović (24), August Cesarec (30), Božidar Adžija (19), Dubrava (19), Novi Zagreb Travno (20), Sloboština (16), Vladimir Nazor (29) i Špansko sjever (17). Istraživanje je obuhvatilo sveukupno 360 korisnika KGZ-a. Pitanja za anketu odbrana su tako da daju najbolji uvid u trenutni odnos čitatelja prema e-knjizi te očekivanja o korištenju e-knjige u budućnosti. Anketni listić s pitanjima dan je u Prilogu 2.

5.1. Cilj istraživanja

Provođenjem ove ankete cilj je bio istražiti koja struktura čitatelja (dobna skupina i stručna sprema) se koristi e-knjigom te mogući utjecaj pandemije COVID-19 na povećanje korištenja e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba. Istraživanje je provedeno u periodu dok su još uvijek na snazi bile epidemiološke mjere.

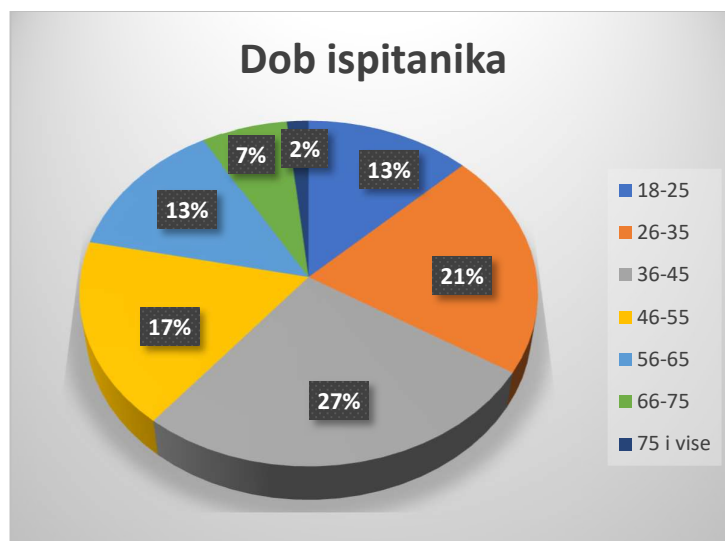
5.2. Struktura ispitanika

Od ukupno 360 ispitanika većinu su činile žene 69% dok je muškaraca bilo 31% (Grafikon 1). Svi ispitanici su bili članovi Knjižnica grada Zagreba. U ispunjavanje ankete nisu bili uključeni članovi mlađi od 18 godina jer bi tada bila potrebna suglasnost roditelja što je u ovom trenutku bilo neizvedivo zbog epidemiološke situacije. Budući je usluga posudbe e-knjige u KGZ dostupna članovima od 15 godina, ta dobna skupina od 15-18 godina u koju spadaju srednjoškolci koji najčešće posuđuju lektiru i najviše su od svih drugih vezani za svoje mobilne uređaje bitno nedostaje ovom istraživanju. Ipak oni su zastupljeni u službenim statističkim podacima korištenja e-knjige koji su prikazani u četvrtom poglavlju.

Grafikon 1. Prikaz odnosa ispitanika prema spolu

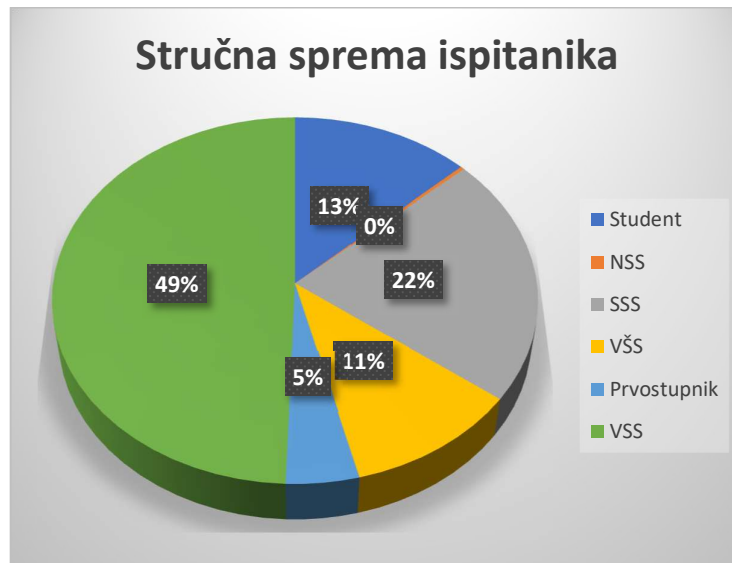
Na Grafikonu 2 prikazana je struktura ispitanika prema dobnoj skupini. Vidljivo je da je najviše zastupljeno ispitanika u dobi između 36-45 godina (27%), zatim slijede ispitanici od 26-35 godina (21%) te od 46-55 (17%). Nešto manje su zastupljene dobne skupine 18-25 i od 56-65 (po 13%) dok su najmanje zastupljeni ispitanici od 66-75 godina (7%) te svega 2% od 75 i više godina.

Grafikon 2. Prikaz odnosa ispitanika prema dobnoj skupini

Na trećem grafikonu je prikazana zastupljenost ispitanika prema stručnoj spremi. Skoro polovica ispitanika ima visoku stručnu spremu (49%), zatim slijede ispitanici sa srednjom stručnom spremom (22%). Podjednako su zastupljeni studenti (13%) te ispitanici s višom

stručnom spremom (11%). Najmanje je bilo ispitanika prvostupnika (5%) dok je s nižom stručnom spremom bila samo jedna osoba.

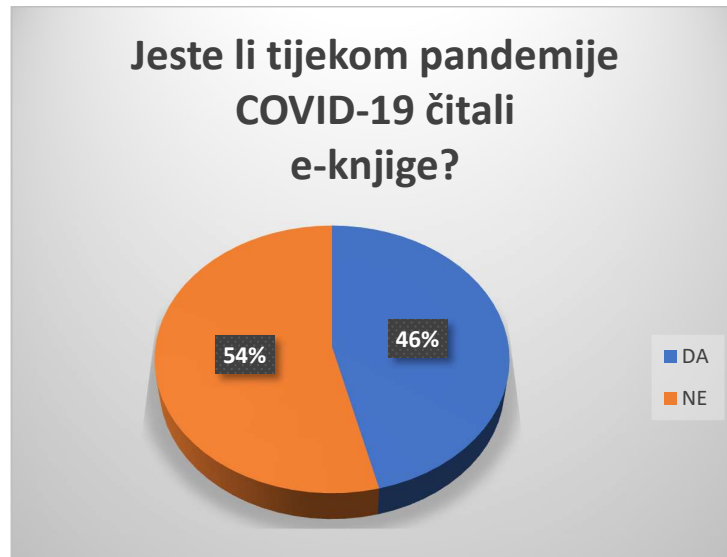
Grafikon 3. Prikaz odnosa ispitanika prema stručnoj spremi

5.3. Anketa

Anketni list (Prilog 2) imao je 12 pitanja od kojih su se prva tri odnosila na strukturu ispitanika što je obrađeno u prethodnom poglavlju. Ostala pitanja su bila usmjerena na korištenje e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba. Tako se saznalo jesu li korisnici čitali e-knjige tijekom pandemije COVID-19, ako da, koju vrstu knjige su najviše čitali te razlog zbog kojeg su se odlučili na korištenje te usluge (neki od ponuđenih odgovora su bili: spriječenost dolaska radi pandemije; čitali su e-knjige i prije pojave pandemije; znatiželja). Naredna tri pitanja su bila vezana uz poznavanje ZaKi Book aplikacije preko koje korisnici mogu posuđivati e-knjige u mreži Knjižnica grada Zagreba. Trebali su ocijeniti koliko je aplikacija jednostavna za korištenje i kako su saznali za nju. Na kraju je postavljeno pitanje namjeravaju li čitati e-knjige nakon ukidanja epidemioloških mjera te vole li više tiskane ili e-knjige.

5.4. Rezultati ankete

Dobiveni podaci iz 15 knjižnica upisani su u tablicu, statistički obrađeni dok su rezultati dani u obliku grafičkih prikaza. Na pitanje: '*Jeste li tijekom pandemije COVID-19 čitali e-knjige?*' 54% ispitanika je odgovorilo potvrdno dok je 46% ispitanika odgovorilo negativno.

Grafikon 4. Grafički prikaz odgovora na 4. pitanje ankete

Ispitanici koji su čitali e-knjigu tijekom pandemije dodatno su razvrstani po dobnim skupinama (Grafikon 5). Najzastupljenija je dobna skupina od 26-35 godina (29%) kao i dobna skupina od 36-45 godina (28%). Iza njih slijedi dobna skupina od 18-25 godina (17%) iz čega se može zaključiti prema očekivanjima, da mlađe dobne skupine više čitaju e-knjige.

Grafikon 5. Čitatelji e-knjige podijeljeni po dobnim skupinama

Ispitanici koji su potvrdno odgovorili na 4. pitanje u sljedeća dva pitanja trebali su odgovoriti kakvu vrstu e-knjige su najčešće čitali te navesti razlog zbog kojeg su se odlučili na korištenje e-knjige. Dobiveni rezultati prikazani su na grafikonima 6. i 7.

Grafikon 6. Grafički prikaz odgovora na 5. pitanje ankete

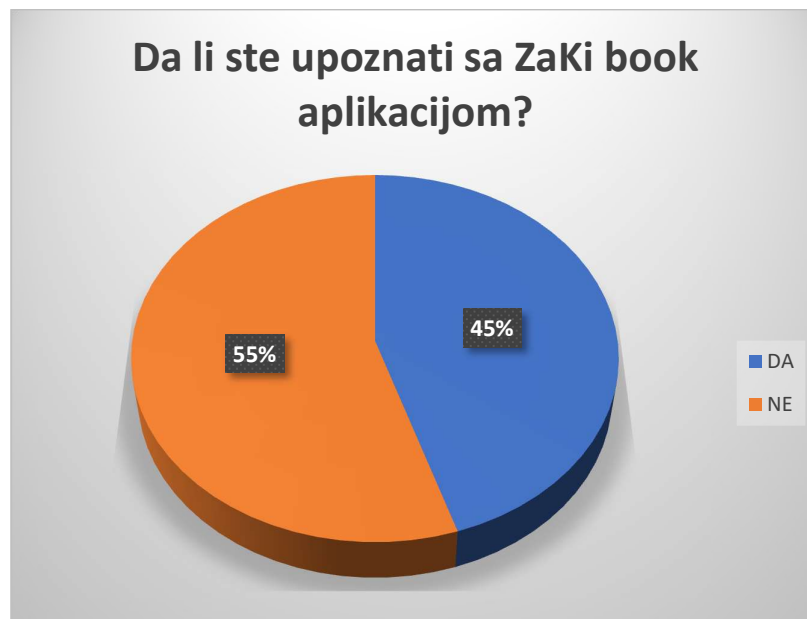
Beletristiku su čitali više od polovice ispitanika (52%) zatim slijedi stručna literatura za školovanje ili posao (28%). Publicistika je zastupljena 6%, dječja knjiga 2%, a 11% ispitanika je odgovorilo 'ostalo'.

Grafikon 7. Grafički prikaz odgovora na 6. pitanje ankete

Najčešći razlog zbog kojeg su se odlučili na čitanje e-knjige bio je da su čitali e-knjigu i prije pandemije (42%). Iz znatizelje ih je počelo čitati 23%, a 19% je navelo razlog spriječenost dolaska u knjižnicu radi pandemije. Na preporuku prijatelja ili rodbine ih se 9% odlučilo čitati e-knjigu dok je 6% ispitanika odgovorilo 'drugo' (tu su naveli: knjiga koja im treba je nedostupna u tiskanom obliku, lakše čitanje zbog mogućnosti povećanja slova na ekranu).

Sljedeće pitanje odnosilo se na to da li su ispitanici upoznati sa ZaKi Book aplikacijom putem koje članovi posuđuju e-knjige u mrežnom katalogu KGZ-a. Iz Grafikona 8 je vidljivo da je gotovo polovica ispitanika (45%) upoznata s aplikacijom dok 55% ispitanika nije. Ovdje pretpostavljam da su u udjelu ispitanika kojima je poznata aplikacija bili i zaposlenici KGZ-a, kolegice i kolege, koji su također ispunjavali anketu kao članovi i korisnici Knjižnica grada Zagreba.

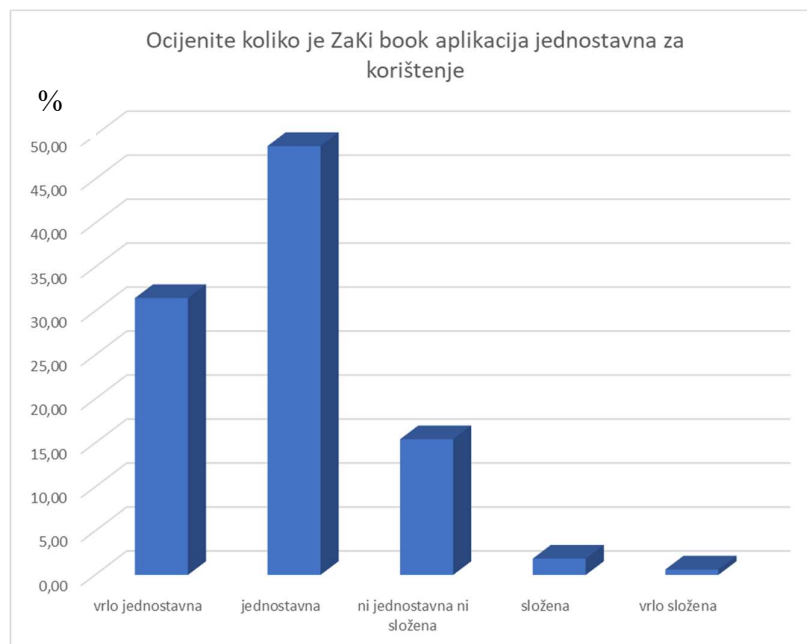
Grafikon 8. Grafički prikaz odgovora na 7. pitanje ankete

Na sljedeća dva pitanja odgovarali su ispitanici upoznati s aplikacijom ZaKi Book. Trebali su odgovoriti kako su saznali za aplikaciju te ocijeniti koliko je jednostavna za korištenje.

Grafikon 9. Grafički prikaz odgovora na 8. pitanje ankete

Najviše ispitanika se upoznalo s aplikacijom preporukom knjižničara zaposlenika Knjižnica grada Zagreba (54%), zatim 34% ispitanika je saznalo za aplikaciju istražujući mrežnu stranicu KGZ-a dok je svega 4% ispitanika odgovorilo da im ju je preporučila rodbina ili prijatelji. Za drugo se je odlučilo 8% ispitanika uglavnom ne navodeći objašnjenje.

Grafikon 10. Grafički prikaz odgovora na 9. pitanje ankete

Na pitanje o jednostavnosti upotrebe aplikacije ispitanici su se uglavnom izjasnili da je aplikacija jednostavna (49%) i vrlo jednostavna (31%) za upotrebu dok se njih 15% odlučilo za odgovor ni jednostavna ni složena. Jako mali broj ispitanika je odgovorio da je složena i vrlo složena. Jedan gospodin je čak nacrtao prijedlog kako bi trebala izgledati mrežna stranica KGZ-a na kojoj bi po njemu bila jasna raspodjela i lako uočljiva posudba za tiskane knjige i e-knjige.

Ispitanicima koji nisu upoznati s aplikacijom ZaKi Book postavljeno je pitanje bi li htjeli isprobati aplikaciju te je većina odgovorila da bi (61%) dok je dio njih (39%) odgovorio da ne bi.

Grafikon 11. Grafički prikaz odgovora na 10. pitanje ankete

Predzadnje pitanje je bilo namjeravaju li nastaviti čitati e-knjige nakon ukidanja mjera uzrokovanih pandemijom COVID-19. Iz grafikona je vidljivo da malo više od polovice ispitanika (54%) namjerava nastaviti čitati e-knjige nakon ukidanja epidemioloških mjera (ovdje se prvenstveno misli na odluku da ljudi dolaze međusobno što manje u kontakt u zatvorenom prostoru što je smanjilo i ograničilo broj posjetitelja u Knjižnicama grada Zagreba). Uspoređujući taj podatak s odgovorom na pitanje jeste li tijekom pandemije COVID-19 čitali e-knjige gdje se 46% svih ispitanika izjasnilo potvrdno može se primijetiti povećanje od 8% ispitanika koji namjeravaju koristiti e-knjige i nakon prestanka pandemije. Vjerojatno

su se tu našli i oni ispitanici koji su se putem ankete sada upoznali s aplikacijom ZaKi Book te su izrazili želju isprobati ju.

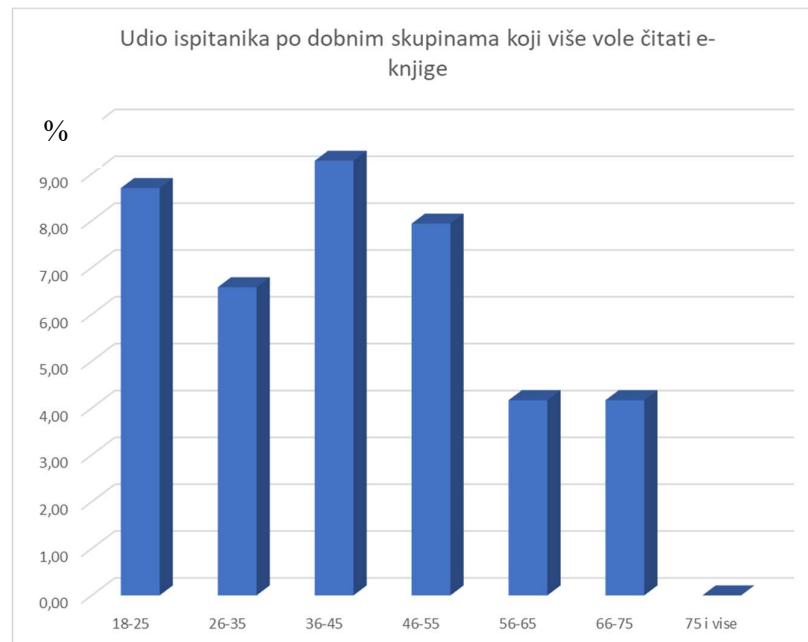
Grafikon 12. Grafički prikaz odgovora na 11. pitanje ankete

U posljednjem pitanju ispitanici su trebali odgovoriti vole li više čitati tiskane ili e-knjige na što je njih 93% odgovorilo da više voli tiskane knjige. Ovaj rezultat je donekle i logičan jer su svi ispitanici pri ispunjavanju ankete bili u knjižnicama vraćajući ili posuđujući tiskane knjige.

Grafikon 13. Grafički prikaz odgovora na 12. pitanje ankete

Ispitanici koji su odgovorili da više vole čitati e-knjige (7%) najviše pripadaju srednjoj i mlađoj dobnoj skupini ispitanih u ovoj anketi (Grafikon 14).

Grafikon 14. Udio ispitanika po dobnim skupinama koji više vole čitati e-knjige

5.5. Osvrt na rezultate istraživanja

Prva pitanja na anketi bila su vezana uz strukturu i dob ispitanika i dala su očekivane rezultate da su žene značajno brojniji članovi KGZ-a, ali i da je gotovo polovica ispitanika visoke stručne spreme. Gotovo polovica ispitanika (46%) se izjasnilo da koristi e-knjigu tijekom pandemije dok se od njih 42% izjasnilo da su je koristili i prije pandemije. Ovi podaci u skladu su sa statističkim podacima izvučenim iz sustava knjižnice te potvrđuju da se broj čitatelja e-knjige u vrijeme pandemije udvostručio. Na temelju odgovora na prethodno pitanje: Namjeravate li čitati e-knjigu i nakon prestanka pandemije?, možemo očekivati što će se događati s čitanjem e-knjige u narednom razdoblju. Na ovo pitanje 54% ispitanika odgovorilo je potvrdno što je 8% više čitatelja od broja čitatelja koji su čitali e-knjigu u prethodnom razdoblju. Dakle, možemo očekivati da će se i u narednom razdoblju nastaviti povećavati broj čitatelja e-knjige.

6. Zaključak

Početak 2020. godine cijeli svijet se suočio s novom situacijom izazvanom pandemijom COVID-19 koja je ugrozila svakodnevni način rada, obrazovanja i druženja općenito. Donesene su nove epidemiološke mjere kojih su se svi trebali pridržavati pa tako i knjižnice i njihovi korisnici. Takvo novo okruženje i poslovanje dodatno je pogoršao jak potres u blizini Zagreba u ožujku 2020.g. kada je nekoliko knjižnica privremeno bilo zatvoreno te je svoje usluge i sadržaje pružalo putem različitih društvenih mreža, poput facebooka, youtubea te usmjeravalo članove na aplikaciju Zaki Book za posudbu e-knjige. Rad u posebnim uvjetima donio je i nove izazove: edukaciju djelatnika potrebnu za rad na daljinu. Iako je mlađa populacija više vezana uz elektroničke uređaje, prvenstveno svoje pametne telefone, sve više korisnika e-usluga ima i među srednjom i starijom generacijom. Danas se tako hrana, odjeća, prijevoz i druge potrepštine sve više naručuju putem digitalnih aplikacija.

Razvojem suvremene tehnologije, elektroničkih čitača i interneta te reguliranjem digitalnih prava stvoreni su preduvjeti za nuđenje usluge čitanja e-knjige svim čitateljima. Elektronička knjiga, bilo da se digitaliziraju postojeća tiskana izdanja bilo da se izdaju nova izdanja, najveća je revolucija u knjižničnom poslovanju još od izuma Gutenbergovog tiskarskog stroja. Ipak nakladnička politika, strah od smanjenja posjećenosti knjižnicama i smanjenja prodaje tiskanih izdanja kao i tržišne cijene e-knjige sprečavaju veći prodor e-knjige na tržište. Međutim taj proces je nezaustavljiv te se u narednim godinama može očekivati veći postotak čitatelja koji se koriste e-knjigom.

U Knjižnicama grada Zagreba kao najvećoj mreži narodnih knjižnica u Hrvatskoj usluga posudbe i čitanja e-knjige uvodi se 31. svibnja 2019. godine. Proglašenje pandemije i iznenadni snažni potres doveli su do privremenog zatvaranja knjižnica od 18. ožujka do 27. travnja 2020. Cilj ovog rada bio je istražiti kako su ti događaji utjecali na korištenje e-knjige među članovima Knjižnica grada Zagreba. U tu svrhu prikupljeni su i obrađeni statistički podaci kroz cijelo razdoblje od uvođenja e-knjige do trenutka pisanja ovog rada, čiji rezultati pokazuju da su zatvaranje knjižnica te ograničenost kretanja za vrijeme 'lockdown-a' pozitivno utjecali na povećanje korištenja e-knjige pri čemu se broj posudbi na dnevnoj bazi udvostručio u odnosu na predpandemijsko razdoblje. Nakon ponovnog otvaranja knjižnica trend posudbe većeg broja e-knjiga nastavio se kroz cijelu 2020. godinu, a najnoviji statistički podaci koji uključuju razdoblje od prvih jedanaest mjeseci 2021. godine pokazuju povećan broj posudbi i u 2021. godini iz čega se može zaključiti da je pandemija bila katalizator prodora e-knjige među čitateljima, a ne prolazni trend.

Anketa koja je obuhvatila 360 ispitanika u 15 knjižnica KGZ-a provedena je upravo s ciljem utvrđivanja odnosa čitatelja prema e-knjizi te se željelo dobiti direktan odgovor od čitatelja na glavno pitanje ovog rada: Da li je pandemija COVID-19 utjecala na korištenje e-knjige? Prva pitanja na anketi bila su vezana uz strukturu i dob ispitanika i dala su očekivane rezultate da su žene značajno brojniji članovi KGZ-a, ali i da je gotovo polovica ispitanika visoke stručne spreme. Gotovo polovica ispitanika (46%) se izjasnilo da je koristilo e-knjigu u vrijeme pandemije dok se od njih 45% izjasnilo da su je koristili i prije pandemije. Ovi podaci u skladu su sa statističkim podacima izvučenim iz sustava knjižnice te potvrđuju da se broj čitatelja e-knjige u vrijeme pandemije udvostručio. Anketa koju je provela agencija Kvaka, također u 2021. godini pokazala je da u sveukupnoj populaciji 30% ispitanika čita e-knjigu.

Na temelju odgovora na prethodno pitanje: Namjeravate li čitati e-knjigu i nakon prestanka pandemije?, možemo očekivati što će se događati s čitanjem e-knjige u narednom razdoblju. Na ovo pitanje 54% ispitanika odgovorilo je potvrdno što je 8% više čitatelja od broja čitatelja koji su čitali e-knjigu u prethodnom razdoblju. Dakle, možemo očekivati da će se i u narednom razdoblju nastaviti povećavati broj čitatelja e-knjige.

Zanimljiv je i odgovor na posljednje pitanje gdje se 93% čitatelja izjasnilo da više voli čitati tiskane knjige u odnosu na e-knjige. Ovaj odgovor nam daje nadu da će tiskane knjige ipak preživjeti i da će ova dva oblika knjižnične građe nastaviti zajedno koegzistirati u budućnosti što je lijepa vijest za sve nas romantičare.

7. Literatura

1. Armstrong, Chris i Ray Lonsdale. 2011. "Introduction". U (Price, Kate i Havergal, Virginia, ur.): E-books in libraries - a practical guide. London: Facet publishing, xxi-xl.
2. Besen, Stanley M. i Sheila Nataraj Kirby. 2012. E-books and libraries – an economic perspective. Prepared for the American Library Association. http://www.ala.org/offices/sites/ala.org.offices/files/content/oitp/publications/booksstudies/ebooks_libraries_economic_perspective.pdf
3. Bosman, Julie. 2013. "E-book sales a boon to publishers in 2012", *New York Times* (2.12.2021.) http://www.nytimes.com/2013/05/15/business/media/e-book-sales-a-boonto-publishers-in-2012.html?_r=1&
4. Charter of the book, Paris: Unesco, 1972.
5. Cej, Višnja; Kenda, Jasmina; Pipp, Marija. Projekt e-knjiga u Knjižnicama grada Zagreba (interni dokument Knjižnica grada Zagreba)
6. EBLIDA. 2012. "Europske knjižnice i izazovi e-nakladništva".
7. eLektire.skole.hr (26.11.2021.) <http://lektire.skole.hr/>
8. Elektroničke knjige. (26.11.2021.) <http://www.elektronickeknjige.com/>
9. Europske knjižnice i izazovi e-nakladništva / Europski ured za knjižnične, informacijske i dokumentacijske usluge (EBLIDA). (02.12.2021.) www.hkdrustvo.hr/clanovi/alib/datoteke/file/EBLIDA%20-%20Europske%20knjiznice%20i%20izazovi%20e-nakladnistva%20-%20HKD%20web.pdf
10. Free ebooks - Project Gutenberg. (26.11.2021) <http://www.gutenberg.org/>
11. Galbraith, James. E-books on the Internet. // No shelf required: e-books in libraries / edited by Sue Polanka. Chicago: American Library Association, 2011.
12. Gorman, Michael. Postojana knjižnica. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.
13. Grbac, Nenad. Prednosti i mane digitalnih i tiskanih knjiga, 2012. (2.12.2021.) <http://digitalne-knjige.com/oxwall/blogs/829>
14. Horvat, Aleksandra; Daniela Živković. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2009.
15. Horvat, Aleksandra; Daniela Živković. Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012.
16. IFLA Principles for library e-lending. 2021. (5.12.2021) <http://www.ifla.org/node/7418>

17. IFLA. 2014. „IFLA 2014 eLending Background Paper“, str. 4. [citirano: 26.11.2021.]
Dostupno na <http://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/e-lending/documents/ifla-elending-background-paper-aug-2014-rev.pdf>
18. ISBD (NBM): Međunarodni standardni bibliografski opis neknjižne građe. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1993. Str.4.
19. Lončar, Marina. Elektronička knjiga i elektronički čitač kao nova usluga: iskustva i perspektive. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3 (2013), str. 101-126. (2.12.2021)
<https://hrcak.srce.hr/115197>
20. Lončar Marina. Uvođenje dostupnih i besplatnih elektroničkih knjiga uz korištenje elektroničkog čitača Kindlea u usluge Američkog kuta Knjižnice i čitaonice Bogdana Ogrizovića // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 3 (56). Str 101-126.
21. Mozaik-knjiga, [citirano; 5.12.2021]. <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/prijevremeni-izbori-kopija/>
22. Noć knjige, [citirano; 5.12.2021]. <http://nocknjige.hr/tekstx.php?id=67&k=1>
23. Project Gutenberg mission statement by Michael Hart. (2.12.2021.)
http://www.gutenberg.org/wiki/Gutenberg:Project_Gutenberg_Mission_Statement_by_Michael_Hart
24. "Rezultati novog istraživanja tržišta knjige u Republici Hrvatskoj", Moderna vremena, 2013. (26.11.2021.) <http://www.mvinfo.hr/najnovije-vijesti.php?ppar=6937>
25. Semenski, Vikica; Ille Jagoda; Cej Višnja. Digitalno, virtualno, online – u fokusu // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 64, 1 (2021), str. 137-156. (5.12.2021.)
<https://hrcak.srce.hr/258373>
26. Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015-2022. (28.11.2021.)
<https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/04%20Strategija.pdf>
27. Tuškan, Katarina. E-knjiga u narodnoj knjižnici: diplomski rad, Zagreb, 2013.
28. Usp. Free ebooks - Project Gutenberg. (2.12.2021.) <http://www.gutenberg.org/>
29. Živković, Daniela. 2001. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001.

Popis slika

Slika 1. Cijena tiskane knjige Prijevremeni izbori nije se promijenila od 2013. godine

Slika 2. Rezultati istraživanja agencije Kvaka o vrsti građe koju online populacija u Hrvatskoj čita na elektroničkim uređajima

Slika 3. Prikaz ekrana za pristup aplikaciji

Slika 4. Prikaz tražilice

Slika 5. a) Prikaz detalja naslova b) Prikaz antacije

Slika 6. Posudba e-knjige

Slika 7. Prikaz naslova na mrežnom katalogu Knjižnica grada Zagreba

Slika 8. Grafički prikaz posudbe e-knjiga od 31. 5. 2019. do 7. 9. 2020.

Popis tablica

Tablica 1: Broj posudbi e-knjige 2019.-2021.

Tablica 2: Broj posjeta po dobi čitatelja

Tablica 3: Broj posudbi e-knjige po dobi podijeljena po dobi čitatelja

Popis grafikona

Grafikon 1. Prikaz odnosa ispitanika prema spolu

Grafikon 2. Prikaz odnosa ispitanika prema dobnoj skupini

Grafikon 3. Prikaz odnosa ispitanika prema stručnoj spremi

Grafikon 4. Grafički prikaz odgovora na 4. pitanje ankete

Grafikon 5. Čitatelji e-knjige podijeljeni po dobnim skupinama

Grafikon 6. Grafički prikaz odgovora na 5. pitanje ankete

Grafikon 7. Grafički prikaz odgovora na 6. pitanje ankete

Grafikon 8. Grafički prikaz odgovora na 7. pitanje ankete

Grafikon 9. Grafički prikaz odgovora na 8. pitanje ankete

Grafikon 10. Grafički prikaz odgovora na 9. pitanje ankete

Grafikon 11. Grafički prikaz odgovora na 10. pitanje ankete

Grafikon 12. Grafički prikaz odgovora na 11. pitanje ankete

Grafikon 13. Grafički prikaz odgovora na 12. pitanje ankete

Grafikon 14. Udio ispitanika po dobnim skupinama koji više vole čitati e-knjige

Prilozi

Prilog 1 – Statistika posudbe e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba u razdoblju od 31.05.2019. do 01.12.2021. godine

01.12.2021.

Knjižnice grada Zagreba
e-KGZ

Statistika posudbe od 01.01.2019. do 31.12.2019. (Posudba)

Posudba dokumenata - Slobodni pristup - Znanost	
0	15
1	246
2	77
3	257
6	303
7	50
9	118
Ukupno	1066
Posudba dokumenata - Slobodni pristup - Beletristika	
hrvatska književnost	1319
strana književnost	6811
nedefinirano	8
Ukupno	8138
Posudba dokumenata - Slobodni pristup	
Sveukupno	9204
Posudba dokumenata - Dječji odjel - Znanost	
Ukupno	0
Posudba dokumenata - Dječji odjel - Ostalo	
nedefinirano	0
Ukupno	0
Posudba dokumenata - Dječji odjel	
Sveukupno	0
Posudba dokumenata	
Sveukupno posudbi	9204
Članovi - Statistika članova - Evidentirano	
Djeca do 6 godina	0
Od 7 do 14 godina	0
Od 15 do 18 godina	89
Odrasli	2107
Ukupno	2196
Članovi - Statistika članova - Broj posjeta	
Djeca do 6 godina	0
Djeca od 7 do 14 godina	0
Djeca od 15 do 18 godina	205
Odrasli	7379
Ukupno	7584
Članovi - Statistika članova - Posjeti po zanimanju	
Učenik	363
Student	972
Umirovljenik	446

01.12.2021.

Knjižnice grada Zagreba
e-KGZ

Ostalo	1025
Zaposlen	4778
Ukupno	7584

Statistika posudbe od 01.01.2020. do 31.12.2020. (Posudba)

Posudba dokumenata - Slobodni pristup - Znanost	
0	445
1	943
2	293
3	579
5	35
6	1387
7	107
8	11
9	239
Ukupno	4039
Posudba dokumenata - Slobodni pristup - Beletristika	
hrvatska književnost	3005
strana književnost	24873
na stranom jeziku	124
nedefinirano	110
Ukupno	28112
Posudba dokumenata - Slobodni pristup	
Sveukupno	32151
Posudba dokumenata - Dječji odjel - Znanost	
Ukupno	0
Posudba dokumenata - Dječji odjel - Ostalo	
nedefinirano	0
Ukupno	0
Posudba dokumenata - Dječji odjel	
Sveukupno	0
Posudba dokumenata	
Sveukupno posudbi	32151
Članovi - Statistika članova - Evidentirano	
Djeca do 6 godina	0
Od 7 do 14 godina	0
Od 15 do 18 godina	200
Odrasli	4665
Ukupno	4865
Članovi - Statistika članova - Broj posjeta	
Djeca do 6 godina	0
Djeca od 7 do 14 godina	0
Djeca od 15 do 18 godina	595
Odrasli	27063
Ukupno	27658
Članovi - Statistika članova - Posjeti po zanimanju	

01.12.2021.

Knjižnice grada Zagreba
e-KGZ

Učenik	1026
Student	3430
Umirovljenik	2250
Ostalo	3685
Predškolač	1
Zaposlen	17266
Ukupno	27658

Statistika posudbe od 01.01.2021. do 01.12.2021. (Posudba)

Posudba dokumenata - Slobodni pristup - Znanost	
0	521
1	786
2	219
3	636
5	49
6	896
7	58
8	4
9	108
Ukupno	3277
Posudba dokumenata - Slobodni pristup - Beletristika	
hrvatska književnost	2312
strana književnost	25503
na stranom jeziku	87
nedefinirano	169
Ukupno	28071
Posudba dokumenata - Slobodni pristup	
Sveukupno	31348
Posudba dokumenata - Dječji odjel - Znanost	
Ukupno	0
Posudba dokumenata - Dječji odjel - Ostalo	
nedefinirano	0
Ukupno	0
Posudba dokumenata - Dječji odjel	
Sveukupno	0
Posudba dokumenata	
Sveukupno posudbi	31348
Članovi - Statistika članova - Evidentirano	
Djeca do 6 godina	0
Od 7 do 14 godina	0
Od 15 do 18 godina	164
Odrasli	3937
Ukupno	4101
Članovi - Statistika članova - Broj posjeta	
Djeca do 6 godina	0
Djeca od 7 do 14 godina	0
Djeca od 15 do 18 godina	494
Odrasli	26299
Ukupno	26793
Članovi - Statistika članova - Posjeti po zanimanju	

01.12.2021.

Knjižnice grada Zagreba
e-KGZ

Učenik	835
Student	2955
Umirovljenik	2630
Ostalo	3206
Zaposlen	17167
Ukupno	26793

Prilog 2 – Anketni list s pitanjima

ANKETA

Molim Vas da ispunite ovu anketu za potrebe pisanja diplomskog rada "Upotreba e-knjige u narodnim knjižnicama u vrijeme pandemije COVID19" na Katedri za bibliotekarstvo, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Cilj istraživanja: utvrditi razloge povećanja upotrebe e-knjige u vrijeme pandemije u odnosu na strukturu članova Knjižnica grada Zagreba (KGZ)

1. Dob
 18-25 26-35 36-45 46-55 56-65 66-75 stariji od 75
2. Spol
 M Ž
3. Stručna sprema
 student/ica NSS SSS VŠS prvostupnik/ica VSS
4. Jeste li tijekom pandemije COVID19 čitali e-knjige?
 DA NE
5. Ako da, kakvu vrstu e-knjige ste najčešće čitali?
 beletristiku stručnu literaturu za školovanje ili posao publicistiku
 dječje knjige ostalo
6. Kako ste se odlučili na korištenje e-knjige?
 preporuka prijatelja ili rodbine spriječenost dolaska u knjižnicu radi pandemije
 znatiželja čitao/la sam prije pandemije drugo _____
7. Jeste li upoznati s aplikacijom Zaki Book?
 DA NE
8. Ako da, kako ste saznali za nju?
 istražujući mrežnu stranicu KGZ-a preporučili su mi ju rodbina ili prijatelji
 preporučili su mi ju knjižničari zaposlenici KGZ-a drugo _____
9. Ocijenite koliko je Zaki Book aplikacija jednostavna za korištenje?
 vrlo jednostavna jednostavna ni jednostavna ni složena složena
 vrlo složena
10. Ako je Vaš odgovor na pitanje broj 7 NE biste li htjeli isprobati aplikaciju Zaki Book?
 DA NE
11. Namjeravate li nastaviti čitati e-knjige nakon prestanka i ukidanja mjera uzrokovane pandemijom COVID19?
 DA NE
12. Više volim čitati:
 tiskane knjige e-knjige

Upotreba e-knjige tijekom pandemije COVID-19 u Knjižnicama grada Zagreba

Sažetak

Usluga korištenja e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba uvedena je krajem svibnja 2019. godine čime su stvoreni uvjeti za njen daljnji razvoj. Deset mjeseci poslije dogodila se jedna krizna situacija, zatvaranje knjižnica zbog pojave pandemije COVID-19 te potres koji je pogodio grad Zagreb i Zagrebačku županiju. U ovom diplomskom radu istraženo je kako su ta dva događaja utjecala na posudbu i korištenje e-knjige u mreži narodnih Knjižnica grada Zagreba (KGZ).

Istraživanje je provedeno korištenjem statističkih podataka dobivenih iz sustava Knjižnica grada Zagreba te dostupne literature. U svrhu sagledavanja trenutnog odnosa čitatelja prema e-knjizi provedena je anketa u 15 knjižnica iz mreže KGZ-a te su dobiveni podaci sistematizirani i obrađeni.

Pokazano je kako se povećava udio čitatelja e-knjige od trenutka uvođenja usluge posudbe e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba. Iz statističkih podataka vidljivo je da su fizičko zatvaranje knjižnica i ograničenost kretanja zbog epidemioloških mjera pozitivno utjecali na povećanje korištenja e-knjige. Najnoviji podaci iz 2021. godine pokazuju da to nije bio samo prolazan trend nego da se e-knjiga i dalje nastavlja sve više koristiti.

Statistička analiza obavljena je na najnovijim podacima koji obuhvaćaju razdoblje od uvođenja usluge e-knjige u Knjižnicama grada Zagreba do trenutka pisanja ovog rada. Anketa je provedena nad 360 članova iz 15 različitih knjižnica na području grada Zagreba, obrađeni rezultati su uspoređeni s dostupnim statističkim podacima te je iz svega zaključeno da se uz pandemiju i potres koji su bili svojevrsni katalizator procesa, trend povećanja čitanja e-knjige i dalje nastavlja među čitateljima svih zanimanja i svih dobnih skupina.

Ključne riječi: e-knjiga, Knjižnice grada Zagreba, narodne knjižnice, Zaki Book, pandemija COVID-19

Use of e-books during the COVID-19 pandemic in the Zagreb City Libraries

Summary

The service of using the e-book in the Zagreb City Libraries was introduced at the end of May 2019, which created the conditions for its further development. Ten months later, there was a crisis situation, the closure of libraries due to the COVID-19 pandemic and the earthquake that hit the City of Zagreb and Zagreb County. In this thesis, it was investigated how these two events affected the borrowing and use of e-books in the network of public libraries of the City of Zagreb (KGZ).

The research was conducted using statistical data obtained from the Zagreb City Libraries system and available literature. In order to understand the current attitude of readers towards the e-book, a survey was conducted in 15 libraries from the KGZ network, and the obtained data were systematized and processed.

It has been shown that the share of e-book readers has been increasing since the introduction of the e-book reading service in the Zagreb City Libraries. Statistics show that the physical closure of libraries and limited movement due to epidemiological restrictions have had a positive effect on increasing the use of e-books. The latest data from 2021 show that this was not just a passing trend, but that the e-book continues to be used more and more.

Statistical analysis was performed on the latest data covering the period from the introduction of the e-book service in the Zagreb City Libraries to the time of writing this paper. The survey was conducted on 360 readers from 15 different libraries in the city of Zagreb, the processed results were compared with available statistics and it was concluded that with the pandemic and earthquake that were a catalyst for the process, the trend of increasing e-book reading continues among readers of all occupations and all age groups.

Key words: e-books, Zagreb City Libraries, public libraries, pandemic COVID-19